

મુંબઈ ઇલાકાની ગુજરાતી માયમરી કન્યાશાળાઓમાં
 ઇનામ માટે તથા નામદાર માયકવાઈ સરકારમાં
 ઇનામ તથા લાઇસેન્સ માટે મંજુર.

બાળગીત.

લખનાર,

ચતુર્ભુજ માણિકેશ્વર ભટ્ટ.

પ્લીડર—અમદાવાદ અને મહીકાંઠા.

મુખ્ય કાર્યભારી સંસ્થાન માણસા.

અકાશક અને સોલ્ડ એજન્ટ

માણિકેશ્વર ભટ્ટચંદ્રદાસ પૂજારી.

બુકસેલર, શાહપુર, બહેચરદાસની પોળ.

અમદાવાદ.

સર્વ હક લખનાર વાપીન તથા છ.

સંવત ૧૯૭૮

સને ૧૯૨૨

આવૃત્તિ સાતમી.

પ્રત ૨૦૦૦.

અમદાવાદ-ધી હાયમંડ જ્યુબિલિ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં
 પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યું.

કિંમત ૧૧ આનો.

“ I have always believed, and acted up to the belief, that the greatness of a nation, depends, upon the education of the individuals, that compose the nation, and secondly, that the return for the money, laid out on education, is more than a under-fold greater, than the outlay of the same capital, upon any other work.”

*Extract from a speech of His Highness the late Maharaja Shri Keshrisingji of Idar.
(Bombay Gazette, 11-1-1900.)*

“ અમુક પ્રભનો ઉદય અમર મ્હોટાઈ તે પ્રભમાંનાં કેટલાં
એ કેળવણી લીધેલી છે તેના ઉપર છે; અને કોઈ પણ
જન કંઈ થાપણ રોકવામાં આવે તે કરતાં કેળવણી પછવાડે
નાં આવેલી થાપણનો બદલો સો ગણો વધારે મળી શકે
છે...આ મ્હારી મૂળથીજ માન્યતા છે, અને તે માન્યતાને મ્હે
અમલમાં મૂકેલી છે.

શ્રી ઈડર મેકનાટન હાઈસ્કૂલનો પાથો નાંખતી વખતે ઈડરના
મહુમ મહારાજાધિરાજ શ્રીકેસરીસિંહજી સાહેબે કરેલા બાપણ
માંથી, મુંબઈ ગેઝેટ તા. ૧૧-૧-૧૯૦૦ ઉપરથી ઉતારો.

પ્રસ્તાવના.

આ બાળગીતમાં, બાળાઓ સહજથી જડપી લે તેવા
ગુજરાતમાં ગવાતા સુપ્રસિદ્ધ ગરબાઓના રાગમાં પ્રથમ કેળ-
વણીની આવશ્યકતા વિષે પછી શિયળતરને લગતા અને પાછળથી
હંથા ધોરણની બાળાઓ માટે ગરબા મારફતે નીતિશિક્ષણ આપ-
વામાં આવેલું છે. ગુજરાતનાં ઘણાં દેશી રાજ્યોમાં તેમજ જિલ્લા-
ઓની કન્યાશાળાઓમાં ઇનામ તરીકે છૂટથી બહેનવાને લીધે
એની દ્રંક સમયમાં જ આવૃત્તિઓ ખપી જવાથી આ સાતમી
આવૃત્તિ બહાર પાડી છે.

ધૂળેટીપર્વ } માણેકલાલ બાઈચંદલાસ પૂનશાહ.
અમદાવાદ, શહાપુર. } શુકસેલર.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કાપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૯૭૦૩૮ વર્ગાક

પુસ્તકનું નામ ૮૧૫૫૧/૨/

નિપય ૨ . ૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
૧૦૦૩૮
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

બાળગીત.

૧

ધનાશ્રી.

વિદ્યાધન લંડાર, જગમાં વિદ્યાધનલંડાર;
હે સુખ અપરંપાર, જગમાં વિદ્યાધનલંડાર.
ખપથી ન ખૂટે, ચોર ન લૂટે,
જેને છે ભય ન લગાર. જગમાં.
માતપિતાની સેવ કરાવે,
સુખી કરે સંસાર. જગમાં.
ઈશ્વર લજવા પંથ સુઝાડે,
શુદ્ધ કરાવી વિચાર. જગમાં.
પરમારથમાં પ્રીત કરાવે,
જેથી ઉતરીએ પાર. જગમાં.
આ જગમાંહિ સરસ ગુણોની,
વિદ્યા મોટી વખાર. જગમાં.
વિદ્યા વિષ્ણુ સરવે જન કેરો,
જાય અક્ષય અવતાર. જગમાં.

૨

“ ગુજરાતની માલજી આવી રે ” એ રાગ.
મને મોકલ લખુવા માતા રે !
તને કહીશ પછી સુખદાતા રે
માતા ! ઘરમાં જે માફે કામ રે,
તે તો કરીશ રજામાં તમામ રે;

(૪)

ઘેર રાખવાની ટેવ છોડ રે,
 મને લણવાના ઝાઝા કોડ રે,
 રોજ શીખું જઈ સખિયો પાસ રે;
 પરીક્ષક મને કરશે પાસ રે;
 માણ, ઘેર રહે દુઃખ થાશે રે,
 માંડે ઇનામ મોટું જાશે રે,
 મારી સહોયર લણી ગીત ગાય રે,
 મને શીખવાની ઇચ્છા થાય રે,
 રૂઝે કેળવણીનો ક્યારો રે,
 જેમાં જો ' સુખી જનમારો રે, '
 માતૃ પિતા ! આ ઉરમાં ધારો રે.
 નહીં અલણના દુઃખનો આરો રે;
 આહી સુખ કેરા સ્તંભ ચલાવો રે,
 ભાવે બાળકી સરવ લણાવો રે !!

૩

“ ગોકુળીએ લઈ ચાલો રે આધવશજ અમને ” એ રાગ

બાળાઓ હરખે લણાવો,
 સ્વદેશીઓ સાંભળો રે;
 ઉર ધરો સુખના ઊઠાવો,
 સ્વદેશીઓ સાંભળો રે;
 જ્ઞાતિવરા વરઘોડાનાં મ્હોટાં,
 ખરચોનાં લેખાં ગણાવો; સ્વદેશીઓ
 લગન સમે તમે શીઠ થઈ ઘેલા,
 ફાલે બાળક પરણાવો; સ્વદેશીઓ

(૫)

ધર્મના પંથે ભુલા નવ પડશો,
કીર્તિના સ્તંભ ચણાવો; સ્વદેશીઓ
ધન્ધો ઉદય ગુજરાત તણો તો,
ભાવે સુતાને લણાવો. સ્વદેશીઓ
શાળા ખાળાઓ માટે સ્થાપવામાં,
ઐહાર્ય અધિક જણાવો; સ્વદેશીઓ

૪

રામ બહાણેલાં.

નગો ! નગો રે ! મહારી ગુર્જરી બહેનો કે
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.
પૂર્વ દિશાએ ઉગ્યો સૂર્ય મજેનો કે,
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.
આ ભૂમિ માંહે નિજ દષ્ટિ છે નાંખી કે,
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.
તારાગણની રે હારો ને પડી ઝાંખી કે !
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.
બહેનો ભજને રે ભાવથી ભગવાન કે,
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.
ધરને ધરને; રે સરસ્વતીનું ધ્યાન કે,
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.
તજને તજને રે આળસ બહેન મારી કે,
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.
સજને સજને રે ઉદમ લાલકારી કે,
બહાણેલાં ભલાં વાયાં રે.

(૬)

૫

(પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમની રે)

આવળે આવળે આવળે રે જહેનો,

સરવે નિશાળે આવળે;

લાવળે લાવળે લાવળે રે તમે,

પાઠ ઘેરથી શીખી લાવળે.

માતા પિતાની સેવા કરીને,

ગુરુને શિષ્ય નમાવળે રે. જહેનો. ૧

સમય રૂઝે આ શિશુપણનો,

રમત મહીં ન ગુમાવળે રે. જહેનો. ૨

નાની જહેન કે સખી હઠી નવ આવે,

મન તેનું શાંતિથી મનાવળે રે. જહેનો. ૩

શીખી નીતિને સમજી શિયળવ્રત;

ગુર્જરી ભૂમિ રૂડી દીપાવળે રે. જહેનો. ૪

૬

“ ગુલાબવાડી ચૌરા વચ્ચે રેખી રે. ” એ રાગ.

નીત નીત ઉઠીને નિયમિત ભણવા આવે રે,

ભણેલી ભામા નિજ ગૃહ સરસ સુહાવે રે,

નીતિ શીખીને ગુરુને શિષ્ય નમાવે રે,

ગુણીયલ ભામા ગુર્જરી ભૂમિ દીપાવે રે.

અભણપણથી ગુજરાતે અંધારું રે,

તળવળે અજ્ઞાન, ભણાવી, અમારું રે.

(૭)

જન અંતરમાં જ્ઞાનદીપક વીણુ ગાંડું રે,
ભણેલ વર્તે સૌને સમજી ભાંડું રે.
અસલ આપણી સ્થિતિ મૂકી વિસરાતી રે,
સમજી ભણાવો, તનયા, સહુ ગુજરાતી રે ! !

૭

“ રઘુપતિરામ રૂઢેમાં રહેને રે. ” એ રાગ.

શાણી સખી આજ ભણી કહો શું કરીએ ? રે,
દેશ કાલ સ્થિતિ અનુસરીએ રે,
જીવ જૂની હવે પરહરીએ રે,
નિજ ઉદય ઉદય નીત સ્મરીએ શાણી.
બાળલગ્ને બહુ બહુ બળીએ રે,
રોવા કુટયા થકી તે શું રળીએ રે ?
કહો ઉદય પછી ક્યમ કરીએ ? શાણી.
કરી કરજ વરા ને આફરીએ રે,
મહોટી પંક્તિ મહિં જઈ કરીએ રે,
ક્યમ કરજ દુ.ખે નહીં કરીએ ? શાણી.
સારી સારી સલાઓને સ્થાપી રે,
દુઃખકારી કુચાલોને કાપી રે;
ઉપદેશ અધિક બધે આપી. શાણી.

૮

“ ક્યાં ગયા રે પેલો મોરલીવાળો. ” એ રાગ.

સાંભળો સખીઓ સહી મારી,
શિયળ ધરમ ઉર ધરિયે રે;
આ ભવસાગર નિશાળ તેમાં,
શિયળ હોડીથી તરીએ રે;

(૮)

શિયળવ્રતે નિઃશ્વલ રહી તેનાં,	
નામ સવારે સ્મરીયે રે;	સાંભળો ૦
પતિ વિષુ અન્ય પુરુષ સૃષ્ટિના,	
અંધુ બરાબર ગણીયે રે;	સાંભળો ૦
વિનયથી વાત સ્ત્રીઓને શોભે,	
હાસ્ય કરી નવ હસીયે રે;	સાંભળો ૦
શિયળવ્રતનું રક્ષણ કરતાં,	
સંકટ સઘળાં સહીએ રે;	સાંભળો ૦
પતિ પ્રસન્ન સદા રાખ્યામાં,	
જિંદગી અર્પણ કરીએ રે;	સાંભળો ૦
મળ્યો મનુષ્યાદેહ મળનો,	
શિયળવ્રતથી ઉદ્ધરીએ રે;	સાંભળો ૦

૯

“ આમમાં ઝીણી ઝબુકે વીજળી રે,
 ઝીણા ઝીણા ઝરમર વરશે મેઘ રે—શુલાળી ” એ રાગ.

સજની ! વિધ વિધ સાડીયો સાંપડે રે,
 ખડેરવી સાડી શિયળ સુખકાર રે, સુખણ સખી.
 શિયળ સલુણી સહુ સાચવો રે.
 સજની, લણતર બદામનાં છોડલાં રે,
 માંહિ છે વર્તન વિશુદ્ધ તણી મીજ રે, સુખણ સખી.

શિયળ સલુણી સહુ સાચવો રે,
 સજની, કષ્ટ વેઠી વ્રત છે ઘણું રે,
 આપણું શિર સાટે વ્રત એક રે, સુખણ સખી.

(૯)

શિયળ સલુણી સહુ સાચવો રે,
સજની, શીખવાના ગ્રંથો ઘણા રે,
શીખીયે સતીજીવન ગ્રંથ એક રે, સુખલુ સખી.
શિયળ સલુણી સહુ સાચવો રે,

૧૦

“ જન જનાવરની મળી મેઘાડંબર ગાજે ” એ રાગ.
મંગળ ગીત પડતાં મૂકી, ભૂંડી ભાંડ ગવાયે,
મૂખથી ભાષણ અનુચિત કરે, આખી જન લલચે;
અમૃત લોજન છાંડીને, વિષ મૂરખાં જ ખાયે;
અજ્ઞાનીઓ નેતા થયા, કોણ આવે સહાયે ! ?
નારીઓ કે આ જનાવરી, આ શું અન્યાય થાયે !
માતાપિતા ભાઈ સાંભળે ભૂંડું ભામની ગાયે;
ધર્મ દીસે કયા દેશનો જોતાં કંઈ ન જણાયે !
કોઈ દેશે નથી દેખીયું, આમ ભાંડ ગવાયે;

૧૧

ઐપૈયા.

સ્ત્રી કેળવણી એજ દુઃખથી મોક્ષતણું બાંહે !
સ્ત્રી કેળવણી દુઃખ સૌ હરશે આર્યભૂમિ તાંહે !
સ્ત્રી કેળવણી કલ્પવૃક્ષ હું તુજ માટે ધાંહે !
સ્ત્રી કેળવણી વિષુ આર્યભૂમિ માંહિ અંધાંહે !
ભલે થજે સૌ રાજનીતિનિપુણ ભણી સારા !
ભલે ભણે સૌ દેશ દેશના વિવિધ ભાત ધારા !
બાળા જો વિદ્વાન બની તો સરવ સુખી થાશે !

(૧૦)

૧૨

(અચકો મચકો કારેલી) એ રામ.

એ કુદરતનો એ ધારો, જડેન !

સ્રીઓ સુધરી તો દેશ સુખી.
ઉરમાં એ નિયમ ઉતારો, જડેન !

સ્રીઓ સુધરી તો દેશ સુખી.
કયમ આર્યભૂમિ દુઃખિયારી ? જડેન ! સ્રી.
કયમ પ્રજા શૌરે દુઃખ લારી ? જડેન ! સ્રી.
સ્રી અલણુ અને અજ્ઞાની જડેન ? સ્રી.
આ વાત નથી કંઈ છાની જડેન ? સ્રી.
અજ્ઞાની કલેશ કરે છે જડેન ! સ્રી.
શુભ વાત ન કાન ધરે છે જડેન ! સ્રી.
ભુંડું કરતાં તે ન ડરે છે જડેન ! સ્રી.
વિવાહ સમે દુઃખ મ્હોટું જડેન ! સ્રી.
સ્રી લાલણુ કહાડે ખોટું જડેન ! સ્રી.
મા, તાત, ભાઈ સાંભળતાં જડેન ! સ્રી.
ધિક ! ધિક ! જે જન બડબડતાં જડેન ! સ્રી.
અબલા છે લાજનો ભારો જડેન ! સ્રી.
નીતિશાસ્ત્ર સકળ સંભારો જડેન ! સ્રી.
વળી મરણુ સમે કુટીં છાતી જડેન ! સ્રી.
નથી સ્રીઓ અરે શરમાતી જડેન ! સ્રી.
કયા શાસ્ત્ર માંહે સમજાવ્યું જડેન ! સ્રી.
કરે લોક અધર્મી દ્રાવ્યું જડેન ! સ્રી.

(૧૩)

આવા કુચાલથી બહુ સહીયે ઝહેન ? સી.
દુઃખ સમજી આગળ કહીએ ઝહેન ! સી.

૧૩

(દુઃદાળા દેવ વિધનહરણુ લખોદર નામ તમારું, અથવા
હરિભજન થકી છોડા હોય તે સૌથી મોટા યાચ) એ દેરી.

સૌ ધ્યાન ધરી, સુધારકો સુણજો આ અરજ અમારી.
દિલમાં ન ડરી, બળવજો જે બાણો ફરજ તમારી,
સઉ ભરતખંડમાં વિચરીયે, દિલહી કલકત્તે જઈ ફરિયે,
ક્ષણ વિચાર કરવો નવ કરિયે. સૌ ધ્યાન,
ત્યાં મનુષ્યનું મૃત્યુ થાયે, નહિ લેગાં થઈ કુટવા બાયે,
નહિ નારી કરે ' હાયે ' !! ' હાયે ' !! સૌ ધ્યાન.
પણ સગા સંબંધી સૌ આવે, બહુ શાસ્ત્રીતિથી સમજવે
કહીં કોણમોકાણુ કશી લાવે ? ! સૌ ધ્યાન.
સીઓ તો અજ્ઞાનીજ કરે, પણ 'ઓ' 'ઓ' પુરુષો શીદ કરે
હશે શોધ્યું વાનરે કિંવા નરે ? ! સૌ ધ્યાન.
ધૂળ કોમ શીર કોણુ ઘાલી ? મૂળ કોણુ વીર આપે બાલી ?
ગુજરાત પીયે આ વિષ ખ્યાલી. સૌ ધ્યાન.
નથીવેદવિષેકશીવાત કરી, નથીલખ્યું સ્મૃતિમાં ક્યાંયજરી
વળી પુરાણ કહે નથી વાત ખરી. સૌ ધ્યાન.
તરગાળા રમતાં જેમ ફરે, નહિ લાજ શરમથી કાંઈ ડરે.
ગુર્જર ખેરાં શી ભવાઈ કરે ? ? !
ભોંડ જોનારાની ત્યાં થાતી, પણ નારી નથી કાંઈ શરમાતી,
ખેશરમી બને ફૂટે છાતી ! સૌ ધ્યાન,
અબળા છે લાજતણો ભારો, સહુ નીતિશાસ્ત્રને સંભાળો,

(૧૨)

આ કુચાલ કયમ લાગે ખ્યારો ? સૌ ધ્યાન.
 નર જૈરાં આધિન થઈ બેઠા, વ્યંડળસમ ખુણે જઈ પેઠા,
 સુધરેલ વીરો, આવો હેઠા ! સૌ ધ્યાન.
 હાંફણનો રોગ મહીં ફાવે, કુટનારીને બહુ મુઝાવે,
 વૈદક પણ એ રીત સમજાવે. સૌ ધ્યાન.
 તન અબખાતું દુર્બળ થાયે, નિર્બળતા સંતતિને જાયે,
 જીઓ દુઃખી કર્યું બાળક માયે ! સૌ ધ્યાન.
 ભલે હઠ કરી આખો ભવ રોજે, આંખો નિજ રોવાથી ખોજે
 (પણ) દમવાળી સ્ત્રીઓને પુછી જોજે. સૌ ધ્યાન.
 કહે જંગલીને અજ્ઞાની સહુ, તનમાં ઉપજે વળી રોગ બહુ,
 સમજી આગળ દુઃખ કથા કહું. સૌ ધ્યાન.
 આ કુચાલતજતાં નવ ડરજો, નિંદા તમ કાને નવ ભરજો
 કુટવા રોવાતું દૂર કરજો. સૌ ધ્યાન.

માતપિતાની સેવા વિષે.

૧૪

(રામ લક્ષ્મણ વનમાં સિધાવતાં) એ રાગ.

માતા ઉછેરી તેં મને લાડમાં,
 સહી કષ્ટ અનેક પ્રકાર, બહુ વાર વાર; નમું માત તાતને ૧

૧ નર્મદ, દલપત, (તિલંગ ત્રિવેદી લાલશંકર), મણીલાલ,
 મલ્લખારી; મહીપતરામ, કાખરાજ, નેત્રાંજન, નવલરામ. ભાંડારકર,
 રનાડે, રમણભાઈ. જસ્ટિસ ચંદાવરકર, જસ્ટિસ તૈયબજી, મી.
 જોષી ગણેશ વાસુદેવ એ રીતે સંસારસુધારો કરતાં નિંદા કાને
 નવ ધરનારના નામના આઘાતરોની આ લીટી બનેલી છે.

માતા ભોજન કરતાં રહી પડું,
 ઉઠી મુજને લહે તું હાથ, ભીડી સ્નેહે બાથ. નમું. ૨
 માતા શબ્દ ઉચરતાં ન આવડે.
 ક્યાં વિધિવિધ તેં તો ઉપાય, શી રીતે ભૂલાય ? નમું. ૩
 માતા ચરણુ ધરા પર ના ધરૂં,
 હવે દોડું વિના આધાર, તેજ તુજ ઉપકાર. નમું. ૪
 માતા વય થતાં મૂકી નિશાળમાં,
 થયું આજ છે અક્ષરજ્ઞાન, દીધું જ્ઞાનદાન. નમું. ૫
 માયું પ્રભુ પાસ પૂરણુ પ્રેમથી,
 નિશદિન તમ સેવ કરાય, પિતા અને માય. નમું. ૬
 રામ લક્ષ્મણે તાત વચન પાળી,
 વેઠયો વર્ષો સુધી વનવાસ, સહી ઘણો ત્રાસ. નમું. ૭
 ભર દરિયો બુવાનીના જોસમાં,
 અવગણુના કશી ન કરાય, સેવા પ્રીતે થાય. નમું. ૮

૧૫

“ હું તો થાળ ભરું રે જંગમોતીડે. ” એ રાગ

આજે મંગળ દિવસ સાહેલડી,
 આજે સોનાના સુરજ મ્હારે ઉગીયા
 મ્હારા હર્ષ તણો નહિ પાર. આજે.
 ભરી કુંકુમ કેસરના વાટકા,
 પૂજું શ્રી પ્રભુ જગદાધાર. આજે.
 જાણે મોતીના ચોક મેં પુરાવીયા,
 પામી પુરણુ પ્રભુનો પ્રસાદ. આજે.

મહારા પિતાએ નીતિ વચન આપીયાં,
 જાણે કુસુમનો વરસ્યો વરસાદ. આજે.
 મહારી માતાએ જોળે બેસાડી અને,
 કીધાં વચન સુણ્યાં મેં કાન. આજે.
 “બેની સાસરીએ સુખથી સિધાવજે,
 નહિ ત્યાં, અડીં જેવું થાશે તોફાન. આજે.
 કહ્યું કરવું, ને ફરવું નહિ, જરી,
 સૌને બોલવું હઈ સનમાન. આજે.
 જાણે નીતિ વિવેક તણી મૂરતિ,
 તો તું પામીશ જગમાંહી માન. આજે.
 તારા પતિને પ્રભુપદ આપજે,
 તેથી થઈશ સુખી તતખેવ. આજે.
 નહિ વચન પતિ તણું ઉઠાપજે,
 બની શિયળવંતી કરજે સેવ. આજે.
 તારા તાતનું નામ તું દીપાવજે,
 રીઝે જે થકી દયાનીધિ દેવ.” આજે.

૧૬

હાલરડાનો રાગ.

આહા ! આર્યભૂમિની અધમ દશા આવી રહી રે,
 સકલ શિરોમણિ દેશ કરે દુઃખથી કલ્પાંત;
 અંધુ બાળકીઓને લાવથી સરવ લણાવજે રે;
 વિદ્યા સર્વ શાસ્ત્રમાં સકળ સુખનું બીજ છે કહી રે,
 આપે કલ્પલતા સમ યુગ યુગ સઘળાં સુખ. અંધુ

(૧૫)

ચંદ્ર થકી રજની દીપે, દીપકથી ઘરદાર,
 નરનારી વિદ્યા વડે, સકળ શાસ્ત્રનો જ્ઞાર,
 સુશીલા આ સંસારે જન મનનો શણુગાર છે રે,
 સન્નારીથી સજ્જનો ! સુખકર છે સંસાર. બંધુ
 રત્નજડિત શણુગારને, ઉર એકાવળ હાર,
 અંબર જરીથી ઓપતું, ઝાંઝરનો ઝમકાર,
 રતિ સમ રૂપ છતાં જો અલણુ અને અજ્ઞાન છે રે,
 ધિક ! ધિક ! તે અબળાનો અવનીપર અવતાર. બંધુ
 કેળવણી વિણુ ભાળિયે, આળસ ઉપર પ્રેમ,
 બાળલગ્નબંધન અને દ્રેષ કલેશ ને ંહેમ,
 નિંદા કરતી ભમતી ભાજો, સઘળી નારીઓ રે,
 દેખી સજ્જનનું કયમ દીલ નહીં દુભાય ? બંધુ
 ગ્રંથો નીતિ વિવેકના ભામિનીથી જ ભણાય,
 સર્વ સુખોને સાધવા, એક જ દીસે ઉપાય.
 કન્યાશાળાની આ નમ્ર વિનતિ ઉર ધારજો રે,
 દેજો બાળાઓને નીતિ વિદ્યાનું દાન. બંધુ

મન વિષે.

૧૭

“ અલબેલી તે અંબે માત ” એ રાગ.

છે ધન્ય તેહ નર નાર, મન મર્કટ બાંધે,
 સ્વપ્ન સમો આ સંસાર, સમજી સુખ સાધે,
 કામ ક્રોધ ને લોભ મોહ, તે કહો સુખની હાણુ રે,
 સમજી દૂર રહીએ સૌ સજની, એ દુરગુણની ખાણુ. મન

(૧૬)

ઇંદ્રિયરૂપી ચંચળ ઘોડો, ઉન્મારગે જનાર રે,
સારથિ બનવા, કરવા ઝહેની ! ધર્મ સંબંધી વિચાર. મન
ધૂવો ચીર નિજ પત્થર ઉપર, ધૂવો સદાય શરીર રે,
પણ મેલું અતીશે નવ દેખો, જન ! મન રૂપી ચીર મન
ઉપદેશ તણી બાંધો સરિતા, મન શુદ્ધિ જ્યાં થાય રે,
જનમ જનમનો પાતકરાશિ, પલકે પ્રલયજ થાય. મન
દિવસ રાત જાળળ મહીં ગઈ સુખ પછી ક્યાંથી પમાયરે,
હીરો જેવો મનુષ્ય જન્મ તે, કોડી બદલે બાય. મન

પ્રશ્નોત્તર ગરબો.

૧૮

તમે શાનાં માગોછો ફાણુરે ગોરાગીઆ, કાના મારગડો મેલોને એ રાગ.

પ્ર—કહો ઝહેની લણીને તમે શું કરશો ?

ઉ—સારૂં ચલાવીશું ગૃહરાજ્ય.

સાહેલી લણી ગુણીયલ ગુજરાતને દીપાવીએ.

પ્ર—ગૃહરાજ્ય શું ખોટું ચાલે છે ?

ઉ—એમાં ઝાઝા સુધારાની ખોટ રે સાહેલી લણી
ગુણીયલ ગુજરાતને દીપાવીએ.

અંથો નીતિ વિવેકના, લાભીનીથીજ લણાય,
સર્વ સુખોને સાધવા, એકજ દીસે ઉપાય.

પ્ર—કેવા કેવા સુધારા સખી કહો કરશો ?

ઉ—સીસુધારાસમાજ અમે સ્થાપીશું.

જેથી ગુર્જરી ભૂમિનું કષ્ટ ઠાપીશું.

(૧૭)

જ્ઞાનસૂર્ય પ્રકાશી રહે પૂર રે સાહેલી,
જેથી સંસાર સુધરે જરૂર રે સાહેલી. લાણી.
નદીઓ તણાં જેવાં પૂર છે રે લોલ,
જીવાની તેવી આ જરૂર છે રે લોલ.
ધર્મ નીજ નીજ ઉર ધારીએ રે લોલ,
સુધરીને દેશને સુધારીએ રે લોલ.

મ૦—પુરુષોથી શું થાય નહીં સુધારો ?

ઉ૦—એક હાથે જીઓ ન પડે તાળી,
રથ ચાલે ન ચક્રે એક રે સાહેલી;
જોઈ સર્વે પ્રજાનો વિવેક રે સાહેલી,
શીખે વ્યક્તિ પ્રજાની એકે એક સાહેલી.
રહે જેથી શુભરાત તણા ટેક રે સાહેલી. લાણી.

સીતા સ્વયંવર.

૧૯

રાગ. “ રઘુનાથજીની ઘોડલી. ”

જનકપુરી દીપી રહી ને, લીલા અપરંપાર,
વૈમાન હાથી રથ પાલખી રે,

ભારે ભારે મળ્યા સહુ ભૂપ
જનકરાયને માંડવે.

ઉત્સવ આજે નગરમાંહી, દીપોત્સવી સમ થાય,
ટોળે ટોળાં નરનારીઓ રે મળી મંડપ જોવા જાય,
જનકરાયને માંડવે.

(૧૮)

મંડપ લયતો મોતીડે ને, દીપક ઝાકઝમાળ,
સીતાજી ચોરીમાં પધરાવીયારે સાથે દીપે જ્યાં દશરથ કુમાર.
જનકરાયને માંડવે.

પાય પ્રક્ષાલન ત્યાં કર્યાં રઘુવીરનાં જનકરાજન,
માતપિતાએ પ્રીતે પછી રે, દીધાં સીતાજીનાં કન્યાદાન.
જનકરાયને માંડવે.

મંત્ર લણે ભૂદેવ જ્યાં, વેદ રીતિ અનુસાર,
અગ્નિ સમક્ષ રહી અને રે, ત્યાં તો વચન પરસ્પર થાય.
જનકરાયને માંડવે.

રામચંદ્રજી કહે આજથી “ થયાં છો મુજ અર્ધાંગ,
ક્ષત્રીને એકજ સૃષ્ટિમાં રે; બાણ વચન અને સ્ત્રીભણ.”
જનકરાયને માંડવે.

સીતાજી પ્રત્યુત્તરમાં વહે, છો મુકુટ મમ સહુ જાણુ,
તમથી અધિક સૃષ્ટિ મહીરે, નથી દેહ; નથી મમ પ્રાણુ,
જનકરાયને માંડવે.

પૂર્વ તણી પ્રણાલિકા આ, આજે જો અનુસરાય;
ધર્મ ને અર્થ સૌ સાંપડે રે, ગુજરાત સકલ સુખી થાય.
સુજન સહુ સાંભળો.

ચતુર ઘડી જે લક્ષ્મી ત્યાં આ મંગળ ગીત ગાય,
ભુજ જોડી રઘુવીરને રે, સરવે માનુની પાવન થાય.
સુજન સહુ સાંભળો.

(૧૯)

ગરબો.

૨૦

રૂડી રૂડી ગુજરાત, અમ ગુણીયલ માત;
સુખદાતા સાક્ષાત તને નમિયે;
મળી સર્વ નાત જાત લિન્ન લિન્ન લલી લાત;
સુખદાતા સાક્ષાત તને નમીયે.

સાખી:-દાંતા, દમણ, દ્વારકાં, દોહદની વચમાંહી,
દેવળ તુજ અતિ ઓપતું, જેવું દીસે નહીં કયાંહિ,
કરીયે તે માંહિ યશોગાન તુજ માડી,
લાત લાતની ગુંથી લલેરી ફૂલવાડી,
જીવન ગળાય તુજ માટ દાડી દાડી,
શોભે શરીરે અમ, તુજ સેવ સાડી
હિંદુ પારસી જમાત, ખ્રીસ્ત ત્યાં અલિન્ન નાત,
સુખદાતા સાક્ષાત તને નમીયે. રૂડીરૂડી....

સાખી:-પ્રેમ દયા દલમાં વસે નરમ દયાળુ નેણુ,
નૃસિંહ ગોવરધન સમા વહી ગયા કવિ વેણુ^૧
વિધ વિધ નીતિ ગ્રંથ ગણાય લણીયે ભાવે રે,
ગીત ગુર્જરી ગીરાનાં રચાય, ગુણીયલ ગાવે રે,
ત્રી કેળવણી સુખકાર રહે પ્રસારી રે,
સુધરે સુખી થાએ સદ્ય તો, નરનારી રે,

૧. દ્વિઅર્થ છે-એક અર્થ-હે માતા ! તારા હૃદયમાં અને નેત્રમાં
દયા જ ભરેલી છે એણું તારું ચિત્ર કવિઓએ આપેલું છે, અને
ખીલમાં કેટલાક નામાંકિત કવિઓનાં નામ છે:-પ્રેમાનંદ, દયા-
રામ, દલપતરામ, નર્મદાશંકર, નૃસિંહ મહેતા તથા નૃસિંહા-
ચાર્યશ્રી અને ગોવર્ધનરામ.

સાખી:—તાતા ગોકળદાસ ને ત્રીજા સર ચિતુભાઈ,
ચોથા ગુર્જર પુત્રની, ક્યારે મળે વધાઈ ?
કેળવણી પ્રસારી કુચાલોને વિદ્યારી સદા સંસાર
સુધારી ધર્મ દીલ ધરીયે. રૂડી રૂડી....
સીશાળા સમી સંસ્થા સદા સુખકારી રે;
જનનીને ભૂમિ જન્મ સેવ હિતકારી રે,
લલે મળે ગુજરાતને કેળવણી લલી ભાત,
કુચાલ દૂર કર્યા વિના, નહીં ઉદય સુપ્રભાત,

સાખી:—સાખમતી મહી નર્મદા તાપી, સહિત તરંગ,
દમણગંગા દક્ષિણે, સરવેમાં શુભ ગંગ.
તેના સમાન તુજ ચરણામૃતે અમે—(૨)
રાચી સુધારીયે સમાજ માત આ સમે—[૨]
આ સમે—આ સમે—આ સમે—આ સમે.
ફરી ફરી અવતરીયે નહીં—ધર્મે વિચરીયે સદા—
તરીયે સહુણી જેથી લવદરીયે—
રૂડી રૂડી ગુજરાત.

૧. મતલબ એમ છે કે—મહુમ મી. તાતાએ જીઓલોજીકલ સર્વે માટ, શેઠ ગોકલદાસ તેજપાળે હાયર એજ્યુકેશન વગેરે માટે, અને સરદાર સર ચીતુભાઈ બૅરોનેટ, એઓ સાહેબે ટેકનિકલ કેળવણી માટે સારી રકમો કઢાડી, પરંતુ તેની એક મોટી રકમ સ્ત્રી કેળવણી માટે આપનાર વગર ગુજરાતમાં મોટી ખોટ છે.

(૨૧)

૨૧

નામદાર શહેનશાહ જ્યોર્જ પાંચમા તથા
શહેનશાહબાનુ મેરીને દિલ્હી કેરોનેશન
વખતે અભિનંદન આપવા લખાયલું
ગીત.

રાગ—“ સુંદર મુખનું દિલ વપુકે નંદીશશ ”—ને બજતો
અથવા

“ મધુરી કીરતિ સતીની જગ હવાઈ છે સખી ” ને બજતો.

જય ! શહેનશાહ જ્યોર્જ ! પ્રણમીયે અમે;
જય ! જય ! મહારાણી મેરી, હિંદ તંતુ નમે;
દ્વિતીયવાર પુનિત કર્યો (૨) આજ આ સમે !
જય !.....

x x x x x x
ટાળક દુઃખ સકલ જિગ્યો સૂર્ય પ્રાચિયે !
બાળક સહુ હિંદ તણાં, નૌરખો રાચીયે,
પાળક અમ અમર રહો (૨) એજ યાચિયે !
જય !.....

x x x x x x
અવની પૂર્વ, અનુપમ તમ, અખૂટ સુકૃતિ,
અવની તલની ઉત્તમ ભૂમિના થયા પતિ,
નવનીત ફૂલવાડી ફૂલ (૨) વેલો રસવતી—
.... જય.....

(૨૨)

સાખી:-પ્રથમ કદી હેડું નહીં હર્યું હિંદનું આમ,
સદી, રાજ્ય, જે હિંદને દીપાવી દીધાં તમામ.
અકથ્ય આનંદે કુદે હિંદ તનય સહુ આજ,
પહેરે પંચમ જ્યોર્જ શ્રી દિલ્હી તખ્તપર તાજ.

....

આસપાસ જુલમ ત્રાસના સમા સદ્દા,
લૂટફાટ વસતી વાટ, દિવસ કે ગયા,
આજ વિરલ શાંતિ બ્રાંતિ (૨) રહીત સહુ રદ્દા-
જય.....

ઉપવન મનહરણ મહા ભારતી ભૂમિ,
શું પવન પ્રચંડ સદીથી રદ્દા ધુમિ !!
શાંતિ આજ હિંદ સુખદ (૨) હસ્ત લે ચૂમિ !
જય.....

x x x x x x
ખેંચી સ્મરણ શક્તિ હિંદ ભૂત લે સ્મરી,
કળી પ્રચંડમાં શું મળ્યાં દેવ અવતરી !
કંપતિ પ્રતિ પ્રીતિથી આંખડી ઠરી,.....જય

x x x x x x
રાજ્ય કયું આંહીં ધર્મધ્વજ યુધિષ્ઠિરે
પુનર્જન્મ આજ લીધો હિંદના નૂરે ? !
જ્યોર્જ પાંચમા શ્રી હસ્ત (૨) હસ્તિનાપુરે ?
જય શહેનશાહ જ્યોર્જ પ્રણમીએ અમે !

બાળગીતનાં ગીતોની અનુક્રમણિકા:-

	પાનું.
૧ વિદ્યાધન ભંડાર જગમાં વિદ્યાધન ભંડાર ...	૩
૨ મને મોકલ ભણવા માતા રે ...	૩
૩ બાળાઓ હરખે ભણાવો, સ્વદેશીઓ સાંભળો રે...	૪
૪ જાગો જાગો રે મહારી ગુર્જરી ખેતો કે બહાણેલાં...	૫
૫ આવજો આવજો આવજો રે ખેતો સરવે નિશાળે.	૬
૬ નીત નીત ઉઠીને નિયમત ભણવા આવે રે ...	૬
૭ શાણી સખી આજ ભણી કહો શું કરીએ રે ...	૭
૮ સાંભળો સખીઓ સહુ મારી ...	૭
૯ સંજની વિધવિધ સાડીઓ સાંપડે રે...	૮
૧૦ મંગળ ગીત પડતાં મૂકી, ભૂંડી ભાંડ ગવાયે ...	૯
૧૧ સ્ત્રી કેળવણી એજ દુઃખથી મોક્ષ તણું આઈ ...	૯
૧૨ એ કુદરતનો એ ધારો, ખેત ! ...	૧૦
૧૩ સૌ ધ્યાન ધરી, સુધારકો સુણજો ...	૧૧
૧૪ માતા ઉછેરી તેં મને લાડમાં ...	૧૨
૧૫ આજે મંગળ દિવસ સાહેલડી ...	૧૩
૧૬ આહા ! આર્યભૂમિની અધમ દશા આવી રહી રે	૧૪
૧૭ છે ધન્ય તેહ નરનાર, મન મર્કટ બાંધે ...	૧૫
૧૮ કહો ખેતની ભણીને તમે શું કરશો ?...	૧૬
૧૯ જનકપુરી દીપી રહી ને લીલા અપરંપાર ...	૧૭
૨૦ ગરબો-રૂડી રૂડી ગુજરાત, અમ ગુણીયલ માત.	૧૮
૨૧ રાજગીત ...	૨૧

૨૯૦૦ થી અથવા ટુંકી વાર્તાઓ. ૩. ૦-૮

મુંબઈ છલાકાની પ્રાથમિક અને એંગ્લો વર્નાક્યુલર સ્કૂલોમાં લાઇબ્રેરીમાટે તથા નામદાર માયકવાડ સરકારમ ધનામ તથા લાઇબ્રેરીમાટે મંજુર થયેલું છે. ગુજરાતન વિદ્વાનોએ તેમજ છાપાંએ ઉત્તમ અભિપ્રાયો આપેલા છે

શ્રીગીતા અથવા વીજળી ગામડીયણ—(ગુજરાતી પંચની બીજા વર્ષની ભેટ) એક અદ્ભુત સંસારી નવલકથા બીજી આવૃત્તિ છપાય છે. કિં. રૂ. ૧-૦-૦

સુવર્ણકુમારી—(ગુજરાતી પંચની ભેટ.) પૂર્વનો વર્ણનાર્થ ધર્મ પુનઃ પ્રાપ્ત પેટા ગાતિઓ એકીકરણનો એક પ્રયત્ન.

સાંજ વર્તમાન લખે છે કે x x x હાલના ગાતિ-બંધનના ત્રાસનું વિવેચન પણ ઘણું સરસ લખ્યું છે..... આવી નવલકથા હિંદુસંસારનું ગાડું આગળ ખેંચવા માટે આવશ્યક છે. રૂ. ૨-૮-૦.

પદ્મકુમારી—અથવા આધુનિક નાટકોનો ઉદ્દેશ શો દેખાય છે. અને શો હોવો જોઈએ. પ્રથમ ભાગ કિં. રૂ. ૦-૧૨-૦ બીજો ભાગ છપાય છે.

કાવ્યકાનાં પુસ્તકો.

મુંબઈનો મામલતદારની કોર્ટનો એકટ.

૧૯૦૬ નો બીજો ગુજરાતીમાં શુદ્ધ સરલ ટીકા સ

ઈન્ડિયન પીનલકોડ અથવા હિંદુસ્તાનનો ફોર્ગ કાયદો—ગુજરાતી સંપૂર્ણ ટીકા ઇંગ્લાંડ તેમજ હિંદુસ્તાનમાં મેટના ફેસલા સુધારા વધારા તથા ક્રિમિ પ્રોસિજરના પરિશિષ્ટ સાથે કિંમત રૂ. ૫-૦-૦.

મળવાનાં ટેકાણાં:—

માણેકલાલ લાઈબ્રેરિયસ શાહ. અતુર્ભુજ માણેકેશ્વર
મુંબઈ, શાહપુર-અમદાવાદ. મુખ્ય કારભારી—માણેકેશ્વર

